

Власенко Світлана,
начальник відділу використання інформації документів
Центрального державного архіву громадських об'єднань України,
кандидат історичних наук

КРИМ У ДОКУМЕНТАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ УКРАЇНИ

У Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України) зберігаються документи, що відображають історію Криму, починаючи від 20-х років минулого століття. Аналіз цих документів дозволяє робити висновки про українську складову в історії Криму та його роль у загальноукраїнських процесах ХХ-ХХІ століть.

Беручи до уваги основні фонди архіву, документи стосовно Криму умовно можна розподілити на три хронологічні періоди: перший охоплює 1918-1953 рр., другий – 1954-1991 рр. і третій – період незалежності України.

Документи міжвоєнного періоду, зокрема часів становлення радянської влади в Україні (до створення СРСР у грудні 1922 р. та врегулювання зовнішніх кордонів Української СРР у 1925 р.), свідчать про керівну роль українських центральних органів влади в окремих сферах взаємодіяння Україна–Крим. Мова йде про комплекс документів у фонді 1, описі 20 «Документи відділів Центрального комітету КП(б)У» щодо діяльності Збройних сил України і Криму («*Вооруженные силы на Украине и в Крыму*»), тут і далі в статті текст документів подається мовою оригіналу й виділяється курсивом) впродовж 1921-1923 рр. Їх основу склали Київський і Харківський військові округи, морські сили Чорного та Азовського морів, управління розміщувалось у тогочасній столиці УСРР місті Харкові, командувачем був М. Фрунзе.

У ЦДАГО України зберігаються накази командування і Політичного управління Збройних сил України і Криму, починаючи від травня 1921 р. Це здебільшого оригінали; машинописні та типографські примірники. Нажаль,

зосереджені в архіві накази не є повним зібранням, однак вони дозволяють сформулювати певне уявлення щодо діяльності Збройних сил, частин особливого призначення, їх структури, організації, постачання тощо. Так, у Положенні про частини особливого призначення УСРР, затвердженому постановою Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (ЦК КП(б)У) від 23 квітня 1921 р. і наказом командувача Збройними силами України і Криму та уповноваженого Революційної військової ради від 10 травня 1921 р., визначалися особи, які підлягали зарахуванню до частин особливого призначення: *«члены КПУ и РКП, и кандидаты КПУ и РКП, и члены КСМУ обоего пола в возрасте от 17-ти лет до 50 лет»*¹ (КПУ – Комуністична партія (більшовиків) України, РКП – Російська комуністична партія (більшовиків), КСМУ – Комуністична спілка молоді України).

Суттєвим доповненням до наказів є плани, інструкції, розпорядження, протоколи засідань, значна увага в яких, поруч із суто воєнними питаннями, приділялася так званому «політичному розвитку» та вихованню червоноармійців. Так, у Тимчасовій інструкції з роботи серед поповнення в жовтні 1922 року, затвердженій наказом № 44 начальника Політичного управління Збройних сил України і Криму від 25 серпня 1922 р., давалися вказівки: *«Учитывая особенно неблагоприятные условия политического развития украинцев-крестьян (бандитизм, батьковщина, многочисленная смена властей), необходимо политработу с молодыми красноармейцами строить сугубо конкретно, вдумчиво и индивидуализируя ее по происхождению отдельных групп кр[асноармей]цев (Правобережье, районы Махновщины, голодные губ[ернии)]»*². Наказом № 247 Політичного управління Збройних сил України і Криму від 25 серпня 1922 р. визначався план політроботи для нового поповнення, яким передбачалося проведення бесід на 29 тем з організаційних питань, питань Червоної армії, радянської влади, громадянської війни тощо³.

Накази та інші документи мали грифи «Таємно» і «Цілком таємно» й у свій час були направлені до ЦК КП(б)У. Також важливо відмітити, що окремі з них затверджувалися Центральним комітетом, що ще раз засвідчує підпорядкування командування Збройних сил України і Криму українській радянській владі. Так, наприклад, Положення про частини особливого призначення УСРР і Криму було затверджене ЦК КП(б)У 18 жовтня 1921 р. й опубліковане у Збірнику цілком таємних наказів командувача Збройними силами України і Криму та уповноваженого Революційної військової ради⁴. Крім того, подекуди видавалися спільні циркуляри ЦК КП(б)У та командування частин особливого призначення України і Криму⁵.

В той же час, компартійне керівництво України постійно інформувалося про стан справ у Збройних силах України і Криму. В ЦДАГО України зберігають доповідні записки, донесення, повідомлення, листи, адресовані до керівних органів ЦК КП(б)У або безпосередньо секретарям Центрального комітету. Зазначені документи часто готувалися на офіційних бланках, за якими чітко простежується підпорядкованість УСРР Збройних сил України і Криму. Більш повну інформацію з цього питання знаходимо в Положенні про частини особливого призначення УСРР і Криму, затвердженому ЦК КП(б)У 18 жовтня 1921 р.: *«Высшим политическим руководящим органом частей Особназ УСРР является Совет в составе: секретаря ЦК КПУ, представителя ВУЧК, представителя Командвойскукркыма и Командующего частями Особого назнач. УССР»*⁶. Пряме ж роз'яснення щодо підпорядкованості частин особливого призначення України і Криму містилось у листі командування до одного із секретарів ЦК КП(б)У від 18 квітня 1922 р.: *«...все Ч[асти] о[собого] н[азначения] Украины и Крима имеют своими естественными шефами местные парткомы, поэтому для Штаба ЧОН Укркыма, как центрального Управления ЧОН Укркыма естественным шефом является ЦК КП(б)У»*⁷.

Ще однією важливою спільною сферою діяльності під центральним керівництвом радянських і партійних органів України на початку 1920-х років залишалося питання охорони морських кордонів. Зокрема, на засіданні Політбюро ЦК КП(б)У 17 травня 1924 р. було визнано *«неблагополучие в деле охраны морских границ Союза на Черном море»* та вирішено *«поставить перед ЦК РКП вопрос о необходимости при составлении общей военной сметы ассигновать необходимые средства для обеспечения охраны южных морских границ»* (дана постанова мала характер підвищеної секретності й була поміщена в так звану «окрему папку») ⁸. Як свідчать архівні документи, зібрані Державним політичним управлінням (ДПУ) УСРР відомості про стан охорони кордонів та боротьби з контрабандою в Криму, розсилалися в усі центральні органи як Росії, так і України. Так, в щомісячному огляді ДПУ УСРР, датованому 1 січня 1923 р. повідомлялося: *«В Евпаторийском районе ведутся разработки, где агентурным путем устанавливаются турецкие суда, пытающиеся вывозить нелегальным путем лиц за плату. Препятствием задержания таковых является отсутствие быстроходного катера, ибо полоса побережья Евпаторийского района тянется на 347 верст и в связи с тем, что посты стоят друг от друга на 20-25 верст (фелюги могут свободно вывозить нелегально лиц, желающих выехать из пределов Республики). ... За отчетный период ввозная контрабанда обнаружена в портах: Севастопольском, Ялтинском и Керченском. Более ходкими товарами являются: галантерея, мануфактура, спирт и косметика, так как в данное время на означенные предметы помимо их высокой цены большой спрос. ... Вся пограничная полоса Крыма на протяжении около 800 верст с севера от г. Перекопа и на юге до Керчь–Еникале включительно обслуживается следующими воинскими частями: 1) 27-й (быв. 9) пограничный батальон; 2) 26-й (бывш. 8); 3) 29-м взводом Войск ГПУ; 4) 8-й ротой Войск ГПУ; 5) 31-м Отдельным взводом ГПУ; 6) бронепоездом № 151; 7) [бронепоездом] № 153; 8) отдельной ротой связи;*

9) морсвязью. С вышеупомянутыми частями работают следующие погранотделения: 1) Евпаторийское; 2) Севастопольское; 3) Ялтинское; 4) Феодосийское; 5) Керченское»⁹.

Як бачимо, в першій половині 1920-х років, центральні органи влади України відігравали керівну роль в окремих сферах відносин з Кримом. Однак, попри це, а також не враховуючи ні територіальної єдності та спільності кордонів, ні економічних інтересів, у ході врегулювання зовнішніх кордонів України в 1924-1925 рр., питання Криму українською радянською стороною навіть не ставилось, оскільки, як розуміємо, воно вже було вирішено на користь Росії. Серед архівних документів цього періоду нам вдалося віднайти фактично єдине свідчення – протокол № 77 засідання Політбюро ЦК КП(б)У від 11 травня 1924 р., на якому черговий раз розглядалося питання кордонів і було прийнято рішення *«рекомендовать нашим представителям в союзной комиссии по границам не подымать вопроса о Крыме»*¹⁰.

На противагу цьому, українська еміграція беззастережно вважала Крим українською територією. Про це свідчать відображення карт України, що зберігаються в Колекції документів «Український музей в Празі» (фонд 269). Серед них – листівка, надрукована у м. Львові орієнтовно в 1920-ті роки, на якій чітко викреслені зовнішні кордони українських земель у складі з Кримом¹¹; етнографічна карта України, опублікована у грецько-українському часописі «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» за квітень 1920 р., з позначенням відсоткового співвідношення українського населення в різних регіонах, у тому числі й у Криму¹².

Не можна оминути увагою й економічний аспект взаємовідносин Україна–Крим. Серед документів ЦДАГО України зберігається проект договору між Укрзовнішторгом та Кримзовнішторгом (Українська та Кримська експортно-імпорتنі контори), датований серпнем 1921 р. Досить цікавим є обґрунтування доцільності співпраці цих організацій:

*«Территориальная близость Украины и Крыма, обуславливающая во многих отношениях общность их экономических интересов и приведшая к объединению целого ряда государственных учреждений этих республик, требует согласованной деятельности их органов, ведающих делом внешней торговли»*¹³. Є також в документах і свідчення про існування в 1922 р. Чорноморсько-Азовського округу шляхів сполучення, як самостійної господарської одиниці, що об'єднувала все господарство Чорного та Азовського морів, з управлінським центром у м. Одесі¹⁴.

Документи пізнішого періоду, здебільшого це постанови Політбюро ЦК КП(б)У, дають підстави стверджувати, що економічні стосунки України та Криму поступово звелись до вирішення питань постачання продовольства на півострів. Зокрема, 3 березня 1922 р. Політбюро ЦК КП(б)У прийняло постанову про відправлення в Крим двох маршрутів з хлібом¹⁵. Як відомо, в цей час у південних губерніях України в результаті неврожаю через посуху панував голод. У той же час, із інформаційного зведення ДПУ УСРР, датованого 8 липня 1922 р., маємо уявлення про стан у Криму: *«Настроение широких масс в общем удовлетворительное. Отношение к Сов[етской] власти сочувственное, но в отношении к отдельным органам и местным представителям власти, часто наблюдается недовольство. Комитеты помощи голодающим, в которые сумел проникнуть темный элемент, своими действиями вызвали во многих местах озлобление населения. В помкомголодах царит расхлябанность, злоупотребления; главным образом эти явления наблюдаются в Севастопольском, Бахчисарайском и Ялтинском районах. ... Среди селянства настроение улучшилось; в большинстве районов в сельсоветы избираются бедняки. ... На крымских рынках цены вновь понизились. Голод уменьшился настолько, что случаи голодной смерти стали редкостью. Увеличивается смертность от холеры, очагом которой сделался Симферополь. ... Настроение кр[асноармей]цев в большинстве удовлетворительное, за исключением Севастополя и Ялты, где наблюдается*

*недовольство в связи с острым недостатком обмундирования и перебоями в снабжении продовольствием»*¹⁶.

Постановою Політбюро ЦК КП(б)У від 13 січня 1928 р., на вимогу Народного комісаріату зовнішньої та внутрішньої торгівлі СРСР, було прийнято рішення про відправлення в Крим 100 тис. пудів ячменю. Цікаво відмітити, що навколо цієї постанови виник певний «скандал» на рівні московського центру, адже було прийнято рішення повідомити ЦК ВКП(б) про те, що вилучення 100 тис. пудів ячменю з посівного фонду України веде до зменшення площі засівів¹⁷. У відповідь на це Наркомторг СРСР висловився категорично проти, повідомивши, що *«январские заготовки ячменя на Украине и состояние ресурсов ячменя у основных заготовителей Украины дали возможность не только полностью выполнить установленный посевной фонд ячменя в размере 1100 т[ыс]. п[удов] для Украины, но и увеличить этот фонд до 1765 тыс. пуд. для Украины и 300 т. п. для Крыма, 25 т. п. для Сев. Кавказа и назначить отгрузку 500 т. п. для пивоваренной и дрожжевой промышленности севера (Москва, Ленинград и др. центры)»*¹⁸.

18 травня 1932 р., коли на українських землях вже фіксувалась масова смертність від голодомору, на виконання постанови ЦК ВКП(б) до Криму мали відправити 5 тис. тонн посівної картоплі¹⁹. До речі, саме на період Голодомору 1932-1933 рр. припадає існування Державного об'єднання зернових радгоспів СРСР «Союззернотрест» України і Криму. В архіві є окремі документи про його діяльність, зокрема про результати посівних кампаній та хлібозаготівель²⁰. І пізніше Україна продовжувала постачати Кримську АРСР продуктами харчування, про що свідчать архівні документи²¹.

Період історії Криму в роки Другої світової війни в архівних документах фактично не відображений. Враховуючи, що в ЦДАГО України зберігається комплекс документів партизанського руху опору на території

України, то, звичайно, доцільно звернути увагу на партизанські фонди. У фонді № 62 «Український штаб партизанського руху» зберігається незначна частина документів (звіти, довідки, доповіді, рапорти) про діяльність партизанських загонів та груп, підпільних організацій, які діяли на території Криму: «Орел», «Дід», «імені Чапаєва», «імені Кутузова», «імені Суворова», «Буревісник», «Перемога» та ін.²²

Пізніше по всій Україні проводилася робота з уточнення кількості партизанів, й обласні, в тому числі й Кримський, партійні комітети надсилали в Центральний комітет Компартії України відповідну інформацію. Зокрема, це звіт про партизанський та підпільний рухи опору на території Кримського півострова (1947 р.), перелік підпільних організацій та партизанських формувань, що діяли в Криму під час нацистської окупації (1964 р.), списки зруйнованих в 1941-1944 рр. населених пунктів Кримської області, поховань мирних жителів, військовополонених, партизан, підпільників, розстріляних під час нацистської окупації в Криму (1975 р.) тощо²³.

Друга світова війна позначилась і злочином радянської влади проти власного народу. Мова йде про трагедію кримських татар, депортованих у травні 1944 р. Нажаль, в архіві немає свідчень про ті події. Проте, ми маємо документи, що висвітлюють боротьбу кримськотатарського народу за право на батьківщину та відтворюють процес повернення кримських татар до Криму, починаючи з 1954 р. Це постанови Центрального комітету Компартії України та Ради Міністрів УРСР, пленумів і бюро Кримського обкому КПУ; доповідні записки, довідки, інформаційні повідомлення ЦК КПУ, Комітету державної безпеки при Раді Міністрів УРСР, Міністерства внутрішніх справ УРСР, Державного комітету Ради Міністрів УРСР з використання трудових ресурсів, державно-правового та ідеологічного відділів ЦК КПУ, Кримського обкому партії; листування ЦК КПУ з ЦК КПРС тощо²⁴. Вони стосуються проблем, пов'язаних із прагненням кримських татар повернутися на

історичну батьківщину, реабілітацією кримськотатарського народу, вирішенням його соціально-побутових і національно-культурних потреб.

Крім того, в окремих документах розкриваються «причини» примусового переселення кримськотатарського населення, наводяться дані про кількість депортованих, вказуються місця їх спецпоселення тощо. Так, у довідці про виселення з Криму осіб татарської та інших національностей і зняття з них обмежень по спецпоселенню, направлений 15 квітня 1967 р. головою Комітету державної безпеки при Раді Міністрів УРСР В. Нікітченком, прокурором УРСР Ф. Глухом та міністром внутрішніх справ УРСР І. Головченком першому секретареві ЦК КПУ П. Шелесту, значиться: *«Выселение из Крымской области лиц татарской национальности проводилось согласно постановлению Государственного Комитета обороны СССР от 11 мая 1944 года за № 5859сс. Операция по выселению татар проведена в ночь с 18 на 19 мая 1944 года, в ходе которой выслано 44 006 семей в количестве 188 626 человек. Наряду с выселением крымских татар, в июле 1944 года были высланы на основании постановлений Государственного Комитета обороны СССР № 5984сс от 2 июня и № 6100 от 22 июня 1944 г. армяне, греки, болгары и лица других национальностей, в количестве 12 171 семьи – 44 636 человек. Таким образом, из Крыма всего выселено 56 177 семей в количестве 231 262 человека. Выселенные из Крыма лица освобождены со спецпоселения на основании Указов Президиума Верховного Совета СССР от 27-го марта 1956 года (греки, болгары, армяне) и от 28 апреля 1956 г. (татары) без права возвращения в места, откуда они были выселены, и без возвращения конфискованного имущества»*²⁵.

Відклались у фондах ЦДАГО України й звернення та заяви кримських татар до керівних державно-партійних органів УРСР і СРСР, української громадськості з метою привернення уваги до проблеми повернення до Криму осіб, виселених у 1944 р., відновлення їх прав та відшкодування завданих збитків: заява жінок, молоді, дітей, всього кримськотатарського народу щодо

свого нерівноправного становища в СРСР (1967 р.)²⁶; звернення кримських татар, які повернулися в Крим, до громадськості України (26 серпня 1968 р.)²⁷.

Аналіз архівних документів дозволяє також простежити зміни радянської політики стосовно долі спецпоселенців кримськотатарської національності, починаючи від 1954 р. Так, серед документів є копії постанови Ради Міністрів СРСР «Про зняття деяких обмежень у правовому становищі спецпереселенців» від 5 липня 1954 р.; указу Президії Верховної Ради СРСР «Про зняття обмежень по спецпоселенцях з кримських татар, балкарців, турків – громадян СРСР, курдів, хемшилів та членів їх сімей, виселених в період Великої Вітчизняної війни» від 28 квітня 1956 р.; постанови Ради Міністрів УРСР «Про розселення татар, німців, греків, болгар, вірмен та інших осіб, які раніше проживали в Кримській області, а зараз повертаються з місць спецпоселення» від 15 грудня 1956 р. та ін.²⁸.

Фактично відразу ж після виселення татар та інших народів з Криму, радянська влада розпочала активне заселення Кримського півострова переселенцями, в тому числі з інших областей України. Перший архівний документ датується 18 серпня 1944 р. – це постанова Політбюро ЦК КП(б)У «Про переселення колгоспників у Куйбишевський район Кримської АРСР». Згідно з нею до 1 жовтня мало переселитись із Вінницької, Житомирської, Київської, Кам'янець-Подільської, Сумської та Полтавської областей 3 тис. господарств з 9 тис. чоловік²⁹. Далі, в 1950-1960-х роках, такі переселення здійснювались постійно. В архіві зберігається велика кількість документів (постанови ЦК КПУ, довідки, повідомлення, листування з обласними партійними комітетами про організацію переселення, житлове та побутове забезпечення переселенців на нових місцях тощо).

Другий хронологічний період умовного розподілу документів ЦДАГО України, пов'язаний з історією Криму в складі Української РСР. Зокрема, в архіві є постанови Пленуму ЦК Компартії України «Про передачу

Кримської області із складу Російської РФСР у склад Української РСР» та «Про текст промови голови Президії Верховної Ради УРСР Д. Коротченка на спеціальному засіданні президії Верховної Ради СРСР», датовані 12 лютого 1954 р.³⁰

Цей політичний акт від першого дня і впродовж десятків років супроводжувався легендою про любов двох братніх народів. Так, у промові Д. Коротченка йшлося: *«Передача Криму Українській РСР, враховуючи спільність економічного розвитку, територіальну близькість і міцніючі господарські і культурні зв'язки між Українською республікою і Кримською областю, цілком доцільна і є дружнім актом, який свідчить про безмежне довір'я і любов російського народу до українського народу»*³¹. І на завершення він запевняв: *«що з боку Українського уряду буде приділена велика увага дальшому розвиткові народного господарства Криму і підвищенню матеріального та культурного добробуту трудящих Кримської області»*³².

Як відомо, владними органами збирались відгуки населення на це рішення, окремі з них відклались в архівних документах³³. В них звучить здебільшого загальне захоплення і схвалення, «почуття глибокої вдячності» за «великодушний акт». З іншого боку, зокрема у повідомленні Кримського партійного обкому, є певні зауваження, що *«Крым и раньше фактически был тесно связан с Украиной: получали от нее семена, картофель, ощущали практическую помощь»*³⁴. Також говорилося про врегулювання мовного, кадрового питань у Криму, звучали запитання: *«1. Будет ли Крым отдельной областью или войдет в Мелитопольскую? 2. Останется ли Симферополь областным центром? 3. Увеличится ли территория области за счет других районов, прилегающих к Крыму? 4. Остается ли Севастополь городом республиканского подчинения? ... Кому теперь будут подчинены здравницы Крыма? Почему именно теперь возник вопрос о передаче Крыма Украинской ССР и не возникал раньше?»*³⁵.

Період історії Криму в складі УРСР в архівних документах представлений у повному обсязі – передусім це документи з фонду ЦК Компартії України (фонд 1, описи 24, 25, 30-32, 46-48, 70, 71, 73, 76-82). Вони стосуються всіх аспектів політичного, економічного, соціального, культурного розвитку Криму: розбудови інфраструктури регіону, розвитку промисловості та сільського господарства (садівництво, виноградарство, зрошування земель, вирощування тютюну тощо), розбудови міст і населених пунктів (житлове будівництво, в першу чергу для переселенців, соціально-побутові споруди), відновлення курортів, розвитку культурної, освітньої, наукової сфери Криму тощо, починаючи від 1954 р. Окремі з цих документів увійшли до збірника «Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940-2015)» (К., 2016) ³⁶.

Однак, особливу цінність в умовах тимчасової окупації Криму складають зосереджені в ЦДАГО України протоколи конференції, пленумів і бюро Кримського обласного комітету КПУ, а також обласного комітету ЛКСМУ за 1954-1991 рр. (фонд 1, описи 52-55; фонд 7, опис 13, 16, 19). Партильний комітет, відіграючи керівну управлінську роль в області, вирішував фактично всі питання життєдіяльності Криму. Сьогодні, коли ці документи не є доступними в Державному архіві в Автономній Республіці Крим, комплекс документів ЦДАГО України залишається чи не єдиним джерелом для забезпечення соціальних прав громадян, зокрема щодо підтвердження трудового стажу.

Третій етап представлений документами сучасних політичних партій України. Слід зазначити, що Крим був важливою складовою всіх демократичних та державотворчих процесів, які відбувалися в Україні в кінці 1980-х – на початку 1990-х років. Кримчани брали участь в Установчому з'їзді Народного Руху України 8-10 вересня 1989 р. – представленість від регіональної Кримської організації Руху склала 32 особи, що було на рівні Донецької, Кіровоградської, Житомирської областей, а в порівнянні з

деякими областями – навіть і більшою³⁷. В архіві подекуди зберігаються протоколи та виписки з протоколів установчих конференцій та зборів Кримської організації політичних партій початку 1990-х років. Так, виписка з протоколу Кримської обласної конференції Демократичної партії України, що пройшла в м. Сімферополі 18 листопада 1990 р., засвідчує факт створення цієї організації³⁸. Мала на початку 90-х років свою організацію в Криму і Українська Республіканська партія, яка у лютому 1991 р. налічувала 27 членів та 4 осередки³⁹.

Разом з тим, за партійними документами можна відстежити політичну ситуацію в Криму, настрої та налаштування населення та ін. Так, яскравою у цьому розумінні є записка капітана 2-го рангу у відставці С. Білінського до голови Демократичної партії України В. Яворівського, написана на телепрограмі в газеті «Вечірній Севастополь» за вересень 1993 р. У ній говориться про інформаційну блокаду телебачення і радіо в Криму: *«Шановний Володимире Олександровичу, вважаючи Вас щирим патріотом нашої незалежної Батьківщини, звертаюся до Вас: подивіться ось цю програму ТБ: закреслені по УТ-1 – це час, яким «закриває» ТРК «Крим», а УТ-2 – те ж саме робить Севастопольське телебачення. Може Ви, як кажуть, ужаснетесь від тих можливостей дивитись українські передачі українцям, що мешкають ось тут, в шовіністично-імперському кублі...»*. І далі він пише: *«...газет майже нема (натомість навалом і дешево московських і в день виходу), радіо блокується місцевими та московськими передачами...»*⁴⁰.

З іншого боку є й протилежна інформація, опублікована відділом зав'язків з громадськістю Української Республіканської партії у виданні «Дайджест новин УРП». Повідомляється про засідання круглого столу на тему «Українське шкільництво в Криму», проведеного з ініціативи Кримської організації УРП 15 серпня 1995 р. Його учасники прийняли низку рішень,

ключовим з яких було завдання розробити державну програму становлення національної освіти в Криму ⁴¹.

І таких різнопланових, десь неоднозначних, у чомусь гострих, подекуди незручних для влади, документів у фондах політичних партій за період вибудови взаємовідносин Україна–Крим (1991-1996 рр.) багато. Є серед них і ті, які стосуються питань статусу Криму, Чорноморського флоту, взаємовідносин України і Росії в контексті врегулювання цих проблем. Це здебільшого офіційні заяви, ухвали, звернення центральних органів партій ⁴².

Так, в заяві Малої Ради Народного Руху України з приводу ситуації в Криму та на Чорноморському флоті від 26 червня 1993 р. говориться, що в угоді між Україною та Російською Федерацією стосовно Чорноморського флоту *«містяться положення, реалізація котрих призводить до значних порушень державного суверенітету України і створює загрозу національним інтересам держави у південному регіоні»*. І далі: *«Тим самим створюється небезпечний прецедент виникнення російської власності та дислокації російських збройних сил на території України, відкривається шлях для посилення сепаратистських тенденцій в інших регіонах держави»* ⁴³.

У зверненні Демократичної партії України до Президента України Л. Кравчука та Верховної Ради України, зробленому в грудні 1992 р. пропонувалося вжити низку заходів, *«зокрема, українська мова, література, історія України мають вивчатися в повному обсязі в усіх школах та навчальних закладах Криму. ... Необхідно також відкрити вільний доступ у Криму засобам масової інформації України, припинити розпалювання міжнаціональної ворожнечі, сприяти поверненню кримськотатарського народу на його історичну батьківщину та відновленню його національних прав»* ⁴⁴. Цікавим є також зміст короткої записки, поданої членом Національної Ради Демократичної партії України В. Чмирем під час Другого з'їзду ДемПУ 13 грудня 1992 р.: *«Потрібно звернутися до Генерального*

прокурора з вимогою притягнути до кримінальної відповідальності за агітацію: 1) за змінення конституцій-ного ладу в Україні, 2) за зазіхання на територіальну цілісність України. То мусить стосуватися і Донбасу, і так званої “Новоросії”, а не лише Криму»⁴⁵.

Досить радикальною за своїми вимогами була ухвала Української Республіканської партії від 26 листопада 1994 р., яка стосувалась постанови Верховної Ради України про Крим і вимагала *«розпуску Верховної Ради Криму, скасування інституту президентства та територіальної автономії в регіоні, повернення Криму статусу області»* тощо⁴⁶.

Піднімали політичні партії й питання Чорноморського флоту, зокрема, в заяві Проводу Української Республіканської партії від 16 червня 1995 р. йшлося про угоду стосовно поділу Чорноморського флоту: *«УРП відстоює позицію, що на території України не можуть перебувати війська іноземної держави. Тому будь-який договір між Україною і Росією з приводу базування Чорноморського флоту на узбережжі Криму ми можемо розглядати тільки в контексті терміну, необхідного для його повного виведення з території України»*⁴⁷.

Таким чином, документи Національного архівного фонду, зосереджені в Центральному державному архіві громадських об'єднань України є різноплановими, подекуди безсистемними (перша половина ХХ ст.), але, безсумнівно, вони складають цінне джерело не лише для наукових чи краєзнавчих досліджень історії Криму, але й можуть бути підставою для захисту соціальних прав громадян України, відстоювання національних та державних інтересів.

ДЖЕРЕЛА та ЛІТЕРАТУРА

¹ ЦДАГО України (Центральний державний архів громадських об'єднань України). Ф. 1. Оп. 20. Спр. 645. Арк. 17.

² Там само. Спр. 1310. Арк. 13.

³ Там само. Арк. 17.

⁴ Там само. Спр. 645. Арк. 69-70 та зв.

⁵ Там само. Спр. 1025. Арк. 19.

⁶ Там само. Спр. 645. Арк. 70.

⁷ Там само. Спр. 1005. Арк. 26.

⁸ Там само. Оп. 16. Спр. 2. Арк. 33.

⁹ Там само. Оп. 20. Спр. 1758. Арк. 79, 81.

¹⁰ Там само. Оп. 6. Спр. 48. Арк. 75.

¹¹ Там само. Ф. 269. О. 1. Спр. 4. Арк. 35зв.

¹² Там само. Оп. 3. Спр. 125. Арк. 20зв.

¹³ Там само. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 26. Арк. 31.

¹⁴ Там само. Спр. 39. Арк. 202-202зв.

¹⁵ Там само. Спр. 29. Арк. 57.

¹⁶ Там само. Оп. 20. Спр. 1304. Арк. 56.

¹⁷ Там само. Оп. 6. Спр. 142. Арк. 9.

¹⁸ Там само. Оп. 20. Спр. 2791. Арк. 4-4зв.

¹⁹ Там само. Оп. 6. Спр. 250. Арк. 45.

²⁰ Там само. Оп. 20. Спр. 5379. Арк. 1-57.

²¹ Там само. Оп. 6. Спр. 564. Арк. 120-121; Спр. 864. Арк. 114-118.

²² Там само. Ф. 62. Оп. 2. Спр. 639. Арк. 1-103.

²³ Там само. Ф. 1. Оп. 10. Спр. 1508. Арк. 1-17; Оп. 22. Спр. 413; Ф. 57. Оп. 4. Спр. 233. Арк. 1-47.

²⁴ Там само. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 3614. Арк. 1-8; Спр. 6166. Арк. 1-58; Спр. 6321. Арк. 12-75; Оп. 25. Спр. 72. Арк. 1-47; Спр. 218. Арк. 1-33; Спр. 702, Арк. 1-6; Спр. 1401. Арк. 11-37; Спр. 1740. Арк. 1-19; Спр. 3368. Арк. 1-89 та ін.

²⁵ Там само. Оп. 24. Спр. 6321. Арк. 12.

²⁶ Там само. Арк. 56-74.

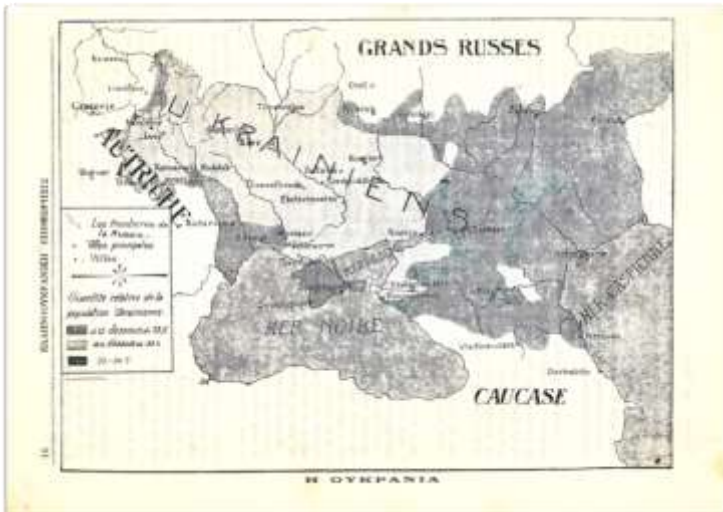
²⁷ Там само. Оп. 25. Спр. 72. Арк. 38-41.

-
- ²⁸ ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 6321. Арк. 16-20.
- ²⁹ Там само. Оп. 6. Спр. 731. Арк. 26-31, 93-95; Спр. 772. Арк. 119-127.
- ³⁰ Там само. Спр. 2041. Арк. 12-13, 26-28; Спр. 2184. Арк. 33-38.
- ³¹ Там само. Спр. 2184. Арк. 37.
- ³² Там само. Арк. 38.
- ³³ Там само. Оп. 46. Спр. 6837. Арк. 8-11; Спр. 6910. Арк. 1-5.
- ³⁴ Там само. Спр. 6910. Арк. 3.
- ³⁵ Там само. Арк. 4-5.
- ³⁶ Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940-2015): Збірник документів та матеріалів. Упоряд.: О. Г. Бажан (керівник), О. В. Бажан, С. М. Блащук, Г. В. Боряк, С. І. Власенко, Н. В. Маковська. – К.: Інститут історії України НАН України, 2016. – 1092 с.
- ³⁷ ЦДАГО України. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 5.
- ³⁸ Там само. Ф. 272. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 17.
- ³⁹ Там само. Ф. 271. Оп. 1. Спр. 43. Арк. 1.
- ⁴⁰ Там само. Ф. 272. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 26.
- ⁴¹ Там само. Ф. 271. Оп. 2. Спр. 31. Арк. 1.
- ⁴² Там само. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 85. Арк. 32зв.-33; Спр. 129. Арк. 10-11, 20; Спр. 177. Арк. 4; Оп. 2. Спр. 12. Арк. 10, 71-71зв., 100зв., 107-107зв.; Ф. 271. Оп. 1. Спр. 162. Арк. 19; Оп. 2. Спр. 44. Арк. 5, 19зв., 36зв.-37зв.; Ф. 272. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 23, 25-25зв.; Спр. 10. Арк. 19; Спр. 17. Арк. 1, 2; Спр. 24. Арк. 55зв.; Ф. 317. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 99-101; Ф. 337. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 4 та ін.
- ⁴³ Там само. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 177. Арк. 4.
- ⁴⁴ Там само. Ф. 272. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 55зв.
- ⁴⁵ Там само. Спр. 11. Арк. 159.
- ⁴⁶ Там само. Ф. 271. Оп. 2. Спр. 44. Арк. 19зв.
- ⁴⁷ Там само. Арк. 37зв.

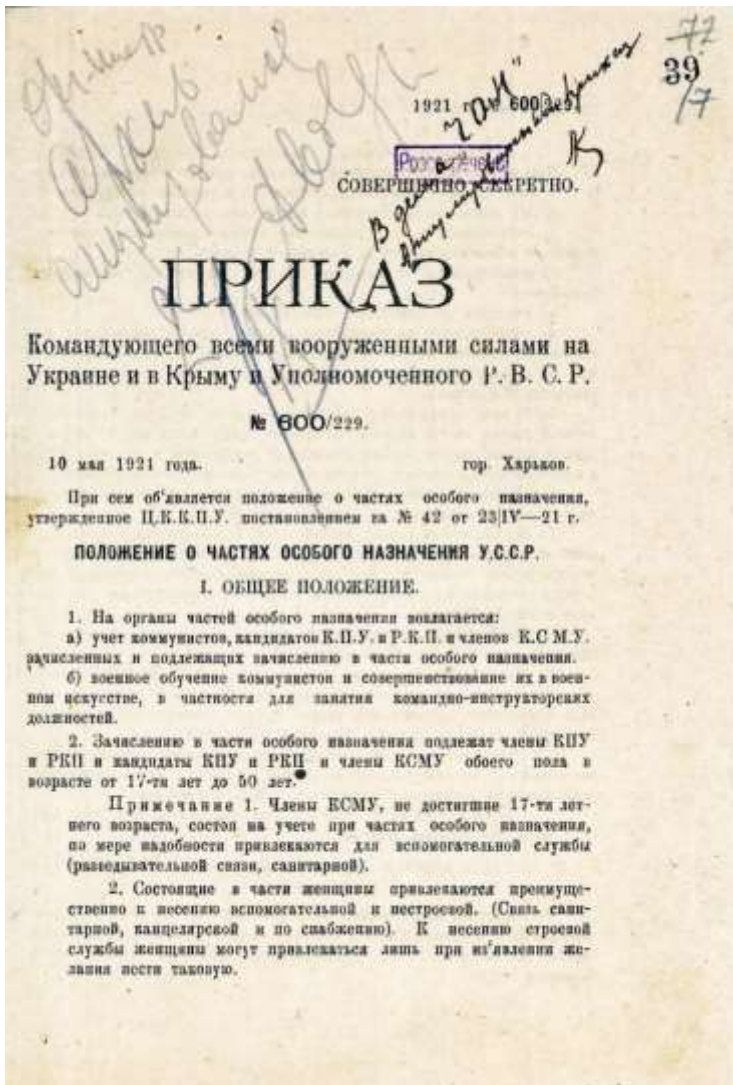
ДОКУМЕНТИ

Листівка із зображенням карти України у складі з Кримом,
надрукована у м. Львів. 1920-ті рр.
ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр. 4, арк. 35зв.

Карта України, опублікована у грецько-українському часописі (м. Афіни),
з позначенням відсоткового співвідношення українського населення
в різних регіонах, у тому числі в Криму. Квітень 1920 р.
ЦДАГО України, ф. 269, оп. 3, спр. 125, арк. 20зв.

Наказ № 600/229 командувача Збройними силами України і Криму та уповноваженого Революційної військової ради про Положення про частини особливого призначення УСРР. 10 травня 1921 р. Фрагмент.

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 645, арк. 17.

Розсекречено

№ 9

1921 г. № 1430/492

2
69

СБОРНИК совершенно секретных приказов

Командующего всеми вооруженными силами на Украине
и в Крыму и Уполномоченного Р. В. С. Р.

1921 года.

СОДЕРЖАНИЕ

№ 1430/492. Положение о частях Особого назначения УССР и Крыма.

№ 1430/492. 20 октября 1921 года.

гор. Харьков.

В отмену приказа моего от 10 мая сего года за № 600/229,
при сем объявляю положение о частях Особого назначения УССР и
Крыма, утвержденное ЦККПУ 18 октября 1921 года.

ПОЛОЖЕНИЕ О ЧАСТЯХ ОСОБОГО НАЗНАЧЕНИЯ У.С.С.Р.

1. Общее положение.

1. Части Особого назначения существуют на основании поста-
новления ЦКРКИ и ЦККПУ как боевая сила пролетарской Рево-
люции.

2. Части Особого назначения формируются из членов и кандида-
тов РКП и КПУ и членов РКСМ и КСМУ в границах губерний и
городов Республики и призываются в порядке мобилизации.

3. Весь состав частей Особого назначения по своему строению
разделится на: а) кадровый и б) милиционный.

а) кадровый состав числится на действительной военной службе,
состоит на всех видах довольствия в Красной армии и может ком-
плектоваться не по территориальному признаку.

б) милиционный состав числится на учете, периодически призы-
вается для odbyтия учебных сборов и систематически проходит заши-
тка, не лишаясь своей обычной службы в местных предприятиях и
учреждениях.

Збірник цілком таємних наказів командувача Збройними силами України і Криму
та уповноваженого Революційної військової ради за 1921 рік
з наказом про Положення про частини особливого призначення УСРР.

20 жовтня 1921 р. Фрагмент.

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 645, арк. 69.

4. Командующие частями Особназ округов могут быть лишь члены РКП и КПУ.

5. В губерниях и уездах для содействия частям Осназ имеются Губернские и уездные Советы ЧОН в составе: секретаря Компарти, Губ. и уездисполкома, председателя или заместителя Губчека, пред. или зампред. губ. и уездисполкомов и соответствующего командира части Особого назначения.

6. В губерниях ведает формированием, обучением, проведением мобилизации, учебных сборов и учетов членов кандидатов РКП и КПУ и членов РКСМ и КСМУ—командиры частей Особназ губерний, подчиненные во всех отношениях Командующим частей Особназ округов (проводятся приказом Команд. ЧОН—УССР).

7. Начальниками частей Особназ в уездах являются (только члены РКП и КПУ) старшие из Начальников стоящих в данном уезде частей Особназ, подчиненные во всех отношениях командиру частей Особназ губернии (проводится приказом по губернии).

8. Руководство и командование частями Особого назначения в Республике, округах и губерниях—Командующие осуществляют через свои Штабы.

9. Начальниками Штабов и их отделов, частей и отделений должны быть члены РКП и КПУ. При недостатке в членах РКП и КПУ, могут быть привлечены на соответствующие должности беспартийные сотрудники.

Командующий всеми вооруженными силами на Украине и
в Крыму и Уполномоченный РСФСР М. Фрунзе.

Командующий частями Особназ и Всевобуч. УССР
и Крыма Малюновский.

Начальник Штаба,
Генерального Штаба Н. Соллогуб.

(По частям Особого назначения и Всевобуч. УССР и Крыма).

Збірник цілком таємних наказів командувача Збройними силами України і Криму та уповноваженого Революційної військової ради за 1921 рік з наказом про Положення про частини особливого призначення УСРР.

20 жовтня 1921 р. Фрагмент (продовження).
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 645, арк. 70зв.

Рассмотрено
Сов. Секретно.

34
13

ПРИКАЗ

Начальника Политического Управления всех вооруженных сил
на Украине и в Крыму.

№ 44

25 августа 1922 г. г. Харьков.

§ 1.

В связи с предстоящим в сентябре—октябре месяцах с. г. до-
призывом граждан, родившихся в 1901 году, **ПРИКАЗЫВАЮ** всем
военным Корпусам, КВР, Начподводам, Начпоездам и военным
оружным управлениям и учреждениям временно (до получения исчер-
пывающих приказов РВСР) руководствоваться прилагаемой про сем
Временной инструкцией по работе среди пополнения октября 1922 года.

О получении сего довести.

Помначурукриима (Рабичев).

Начагипроца (Блюменталь).

„УТВЕРЖДАЮ“

Помначурукриима (Рабичев)
25 августа 1922 г.

Временная инструкция по работе среди пополнения
октября 1922 года.

I. ОБЩИЕ УКАЗАНИЯ.

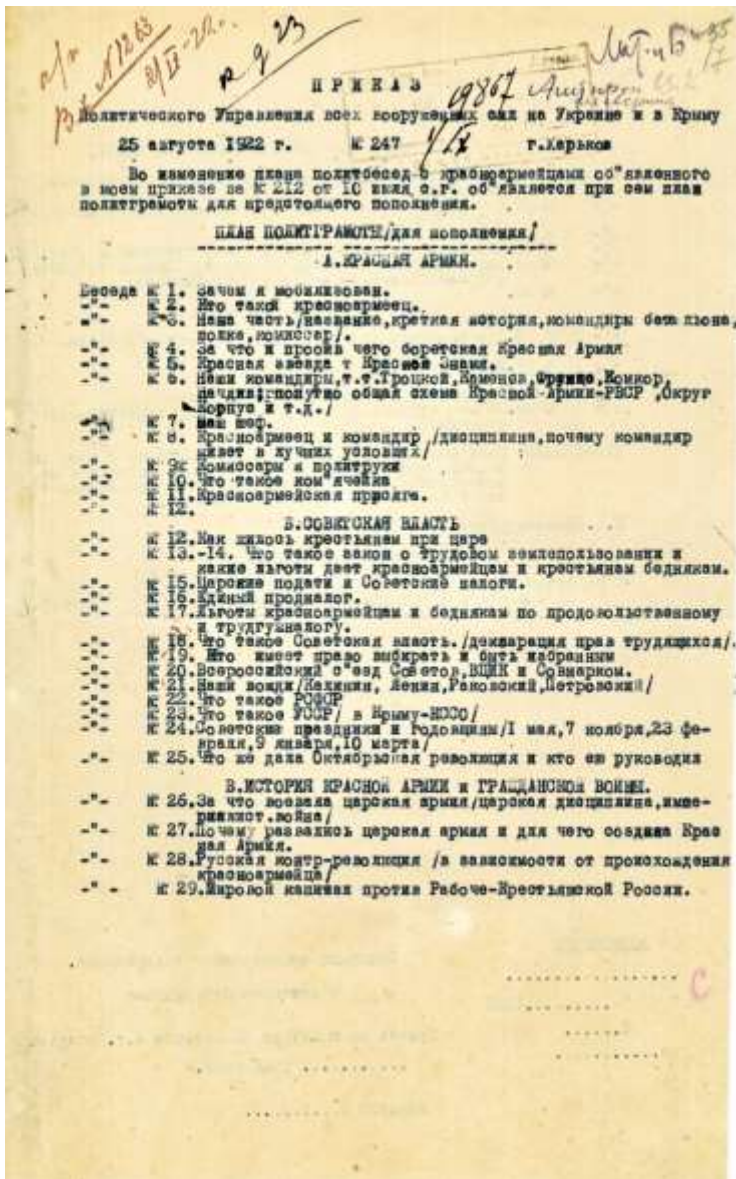
§ 1.

Необходимо принять во внимание, что в большей своей части
красноармейцы предстоящего пополнения (главным образом украинцы)
политически не развиты, и большинство малограмотны и с большим
процентом неграмотных.

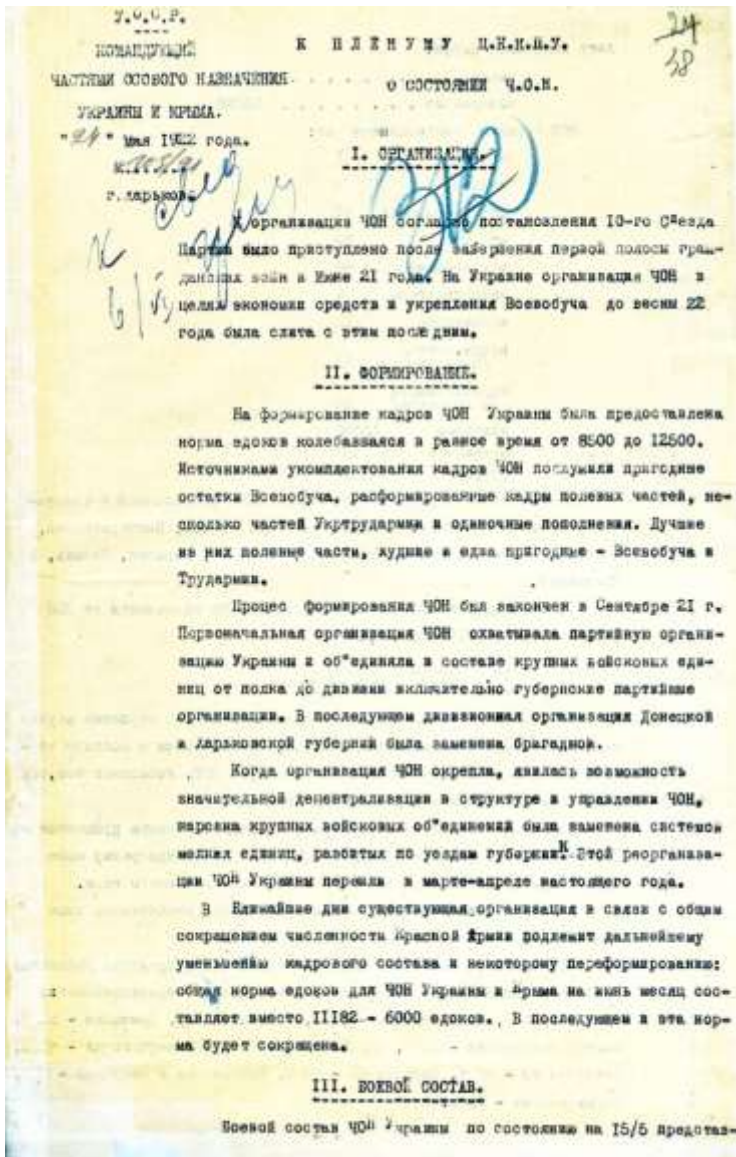
§ 2.

Учитывая особенно неблагоприятные условия политического раз-
вития украинцев-крестьян (бандитизм, батьковщина, многочисленная
смена властей), необходимо политработу с молодыми красноармейцами
строить сугубо конкретно, взвучиво и индивидуализируя ее по проис-
хождению отдельных групп кр-цов (Правобережье, районы Махнов-
щины, голодные губ.).

Наказ № 44 начальника Политического управления Збройних сил
України і Криму про Тимчасову інструкцію з роботи серед
повповнення в жовтні 1922 року. 25 серпня 1922 р. Фрагмент.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1310, арк. 13.

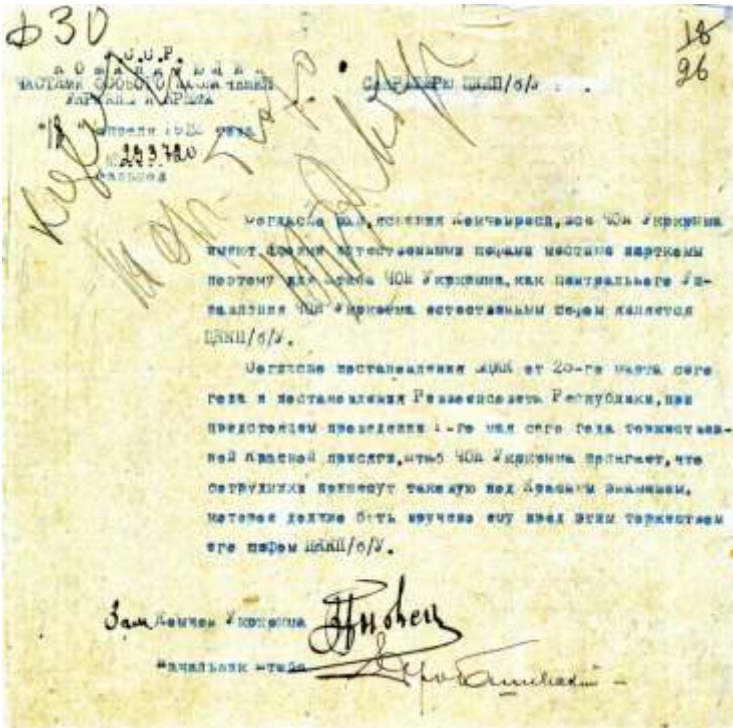
Наказ № 247 Політичного управління Збройних сил України і Криму про План політграмоти для майбутнього поповнення. 25 серпня 1922 р. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, стр. 1310, арк. 17.

Повідомлення про організацію, формування, бойовий склад і підготовку частин особливого призначення, направлене до Пленуму ЦК КП(б)У.

24 травня 1922 р. Фрагмент.

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1005, арк. 38.

Лист командування частин особливого призначення України і Криму
в ЦК КП(б)У з роз'ясненням щодо підпорядкованості
частин особливого призначення. 18 квітня 1922 р.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1005, арк. 26.

№ _____

Дата голосування
18.5.1939.

НАГОЛОСОВАННЯ
ОПРОСОМ

ПОЛІТБЮРО 314

45-124-104
258

(Протокол № 74 пункт 18 стр. ...)

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
Постанова ЦК КП(б)У про відвантаження Криму 5.000 тонн посівної картоплі.	Запропонувати Київському Облбюро ЦК(б)У під особисту відповідальність т. Демченко виконати протягом 5 днів/ночей роботи на посівну картоплю для Криму. Зобов'язати т. Демченко щодня на протямі 5-ти днів телеграфувати ЦК про кін виконання.

Результат голосування:

Мовчанко за
 Турбарова за
 Мерезов } безголос
 Буковинський } за
 Цурб'як за

Миронану

Вашиски т.т. Г. Демченко гол. стр. стр. 2
 Г. Світлошанський - ви 22

Постанова Політбюро ЦК КП(б)У «Постанова ЦК ВКП(б) про відвантаження Криму 5000 тонн посівної картоплі». 18 травня 1932 р. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, стр. 250, арк. 45.

1936

СССР — Наркомзем
Государственное объединение зерновых Советских Республик С.С.С.Р.
— «Союззернотрест» —
Украины и Крыма

5

Государственный адрес: Харьков, Союззернотрест

№ 1010

На Вами №

Ц.К. КП(б)У. Тов. СТРОГАНОВУ.

Зернопроизводители право-Крымского Союззернотреста, выполняя план хлебобобовых, установленный партией и правительством, в 1935 г. т.е. фактически выполнили 169,8 т. тонн, слав в хлебобобовую и фуражную, заводно-промышленные цеха на основе как сорбентности, так и обменной, в результате чего зернопроизводители Украинско-Крымского Союззернотреста по семеновым материалам на весовую 1936 года совершенно не обеспечены.

Производственная программа зернопроизводителей Украинско-Крымского Союззернотреста на 1936 год определяется в 321 т. га.

По культурам площадь распределяется так:

культура	площадь	т. га	ст. доли. в % на 1 га цент.
пшеница	134	7,78	1,1
ячмень	55	"	1,1
овес	11	"	1,1
проса	10	"	0,2
горох	2	"	1,0
соя	7	"	0,5
кукуруза	7	"	0,5
подсолнух	36	"	0,15
маис	1	"	0,03

Для обеспечения семенами интервалом выделенной площади Украинско-Крымскому Союззернотресту необходимо иметь:

яровой пшеницы	Меллерупо 009	136,4	т. центн.
ячмень	00/71, 002, Грозненский	50,6	"
овес	Лесостепного и Лехова	10,1	"
проса	"	10	"
горох	"	2,0	"
соя	Саро-Украинской	1,3	"
кукуруза	Вроун Кошти, Милвога 25 и 13	10,75	"
подсолнух	100 Сар. Ст. в Зелени Хол-Хол	5,4	"
маис	"	0,03	"
ВСЕГО:		220,08	т. центн.

н/об

Лист Державного об'єднання зернових радгоспів СРСР «Союззернотрест» України і Криму в ЦК КП(б)У. 9 січня 1932 р. Фрагмент.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5379, арк. 5.

445
148
36

СПРАВКА

о деятельности партизанского отряда "ОРЕЛ" за период с 7 марта по 14 апреля 1944 г. в Фрайдорфском и Сакском районах Крыма, до дня освобождения районов Красной Армией.

1. ИСТОРИЧЕСКАЯ СПРАВКА:

- Разведывательно-диверсионная группа "ОРЕЛ" в составе:
1. ИХОФРИ Федор Грыбный / командир /
 2. ПЕЛЮХИН Вера Александровна / мл. командир /
 3. ИГРИНКА Иван Иванович, и
 4. СЕРГЕНЬКА Иван Григорьевич, была сформирована

приказом Начальника Спервавторской Группы партизанского движения при Военном Совете 2-й Армии, майора ЧЕРНЫШОВА 16.10.43 года в Справском и Фрайдорфском районах. Тов. ИХОФРИ до этого был командиром группы отряда "Стрелки 2", действовавшего в г. Ростове н/Д., затем находился в резерве штаба партизанского движения 2-го фронта. Тов. ПЕЛЮХИН, мл. ИГРИНКА и СЕРГЕНЬКА были партизанами местного отряда с. Вол. Митиловского, 2-го партизанского района области. 20.11.43 г. в 20-30 группа, в период участия боев в г. Митиловском, перешла линию фронта, в период 20 - 26.11.43 года проводилась по маршруту: Митиловское, Солонихино, Янцы, Мельничное, Губовский где была обнаружена колодезьная шахта военной Армии. В период действия отряда в районе, группа уничтожила 1 наблюдателя, 4 солдат, 3 солдат резерва.

Захватили радиостанцию противника. Соборили ценные разведывательные материалы частям Красной Армии и вместе с войсками резервной группы продвинулись до ст. Веселая.

Второй раз группа "ОРЕЛ" была заброшена в тыл врага 1 ноября 1943; в 4 км. юго-вост. Асманчи-Ильи Николаевской области, группа действовала в направлении Агроски и ушла в плавины устья Днепра организовала партизанский отряд 18 человек. Кроме них было получено из борьбы против немцев солдатиков до 60 человек местного характера. Командиром отряда был ИХОФРИ Федор Грыбный, комиссаром ПЕРАСИВНИК Иван Иванович, Начальником штаба ИГРИНКА Иван Иванович.

За период действия с 1.11.43г. по 19.1.44 г. отрядом были уничтожены 1-2 наблюдателя и результаты солдат, реново 3, диверсии в плен и переоборудовано через линию фронта частям Красной Армии 7 пленных, в том числе 1 сапер. Проведено 4 глубоких разведки г. Агроски, г. Александров. С. С. С. С. С. с Александровской разведывательной ст. и других и результатами проведенных разведок спертанного тыла врага, своевременно сообщались Главнокомандующему 2-й Герцогской Армии и командующему 1-го Герцогского Угроз. района.

После диверсии, увеличен состав отряда в составе 5 человек:

- Командир тов. ИХОФРИ Федор Грыбный.
- Командир тов. ПЕРАСИВНИК Иван Иванович и
- Нач. штаба тов. ИГРИНКА Иван Иванович.

Поп в Крым, парусной лодкой, через Керчантский залив Чорного моря.

Отряд был в составе на Крымском берегу Эд. моря в д. Малые Бекитан - д. Малые 14 км. западнее Агроски-Ильи / в ночь на 7 марта 1944 года и после разведки побережья, направился в район боев действия.

Отряд действовал в с.с. Булчак, Вилка, Асманчи, Калай, Бунак, с.к. Сак, с.к. Крымская, Вилка-Ола, Урду, Тол-Сабла, Кудун-Тол-Сабла, Аваля, Таши.

В связи с тем, что численность отряда увеличилась и необходимо было расширить диверсионные на юго-востоке, тов. ИХОФРИ, как и в предыдущий период, стал командиром отряда тов. ПЕРАСИВНИК / комиссаром был назначен ИГРИНКА, а начальником штаба тов. ПЕРАСИВНИК / 21.3.44 г., в связи с группой направился в район ст. Янцевки.

В период схода частей противника, отряд действовал разведывательными частями 2-й Герцогской Армии.

Довідка про діяльність партизанського загону «Орел» у Фрайдорфському та Сакському районах Криму за період із 7 березня до 14 квітня 1944 р. Фрагмент. ЦДАГО України, ф. 62, оп. 2, спр. 639, арк. 36.

ЛПН-44/25 м.
18.08.1944.

№ 118
129

ДБ

20/08/44
Директор ЦДАГО
18/08/44

О ПЕРЕСЕЛЕНИИ КОЛХОЗНИКОВ В КУЙБИШЕВСКИЙ РАЙОН,
КРИМСКОЙ АССР

Постановление СНК УССР в ЦК КП(б)У

1. Во исполнение постановления Государственного Комитета Обороны от 12 августа 1944 года за № 6372с «О переселении колхозников в районы Крыма», обязать исполкомы областных Советов и обкомы КП(б)У Винницкой, Житомирской, Киевской, Каменец-Подольской, Сумской, Черниговской и Полтавской областей переселить до 7 октября 1944 года в Куйбышевский район, Крыма 3.000 хозяйств /9.000 человек/, в том числе:

из Винницкой области	- 600 хозяйств	1.800 чел.
из Житомирской "	- 500 "	1.500 "
из Киевской "	- 400 "	1.200 "
из Кам.Подольской "	- 600 "	1.800 "
из Сумской "	- 350 "	1.050 "
из Черниговской "	- 350 "	1.050 "
из Полтавской "	- 200 "	600 "

2. Обязать исполкомы и обкомы КП(б)У обеспечить переселение в Крым вместе с колхозниками: 41 председателя колхозов, 32 председателя сельсоветов, 40 учителей, 3 врачей, 20 машинистов, 60 трактористов, 4-х механиков, 8 агрономов и 4 зоотехников, согласно приложению № 1.

Постанова РНК УРСР та ЦК КП(б)У «Про переселення колгоспників у Куйбишевський район Кримської АРСР». 18 серпня 1944 р. Фрагмент. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 772, арк. 119.

П-18/13-3
12.II-1954 р.

33

О ПЕРЕДАЧЕ КРЫМСКОЙ ОБЛАСТИ ИЗ СОСТАВА
РОССИЙСКОМ СФСР В СОСТАВ УКРАИНСКОМ ССР

*(с. м. Корюковское, Козаровский, Кантешово,
Назарово, Чернуха, Каргополь)*

постановление ЦК КП Украины

Утвердить прилагаемый проект постановления
Президиума Верховного Совета Украинской ССР о пе-
редаче крымской области из состава Российской СФСР
в состав Украинской ССР.

*В. Савинский
12.II.1954*

с. А. Руденко

В. Савинский

Постанова Президії ЦК КПУ «Про передачу Кримської області зі складу Російської РФСР у склад Української РСР». 12 лютого 1954 р. Фрагмент.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 2184, арк. 33.

Титульний аркуш справи з протоколом № 87 засідання бюро Кримського обласного комітету КПУ. 1 березня 1954 р.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 52, спр. 4996, арк. 1.

2

ПРОТОКОЛ № 87

Засідання бюро Кримського обкому КП України
от 1 марта 1954 года

Члени бюро обкома КП України т.т. Мезенцев А.Г., Горин В.А.,
Костяков В.В., Курьянов М.С.

ПРИСУТСТВОВАЛИ: т.т. Карненко, Семин, Крутинки, Куценко /зав.
отделами обкома/, Калашник /директор ЦК
КПУ/, Яковлев /зав. особим сектором/, Бутров /зав. фінансов.
сектором обкома/, Аламов /прокурор області/, Ишхан /нач.
УКБД/, Каринский /секретарь Симферопольского ГК КПУ/, Меду-
нов /секретарь Ялтинского ГК КПУ/, Кулаков /секретарь ОК
КПСС/, Бременко, Максименко, Дурасов /зав. зав. отделами обкома/
, Уткин, Липовиков, Каеткин, Иванов /директоры обкома КПУ/
Пикерин /председатель обшпрофсовета/.

Цель рассмотрения вопроса:

О подготовке к выборам в Верховный Совет СССР в Симферопольской городской партийной организации - Анапьев /секретарь Симферопольского ГК КПУ/, Катков /председатель Симферопольского горисполкома/, Тимохин /зав. отделом партийных, профсоюзных, комсомольских органов Симферопольского ГК КПУ/, Калашник /зав. отделом пропаганды и агитации ГК КПУ/, Рабинович, Прокопович, Сатускин, Лихонин /зав. агиткультконт.

§ 1. О выполнении Ялтинским горкомом партии постановления бюро обкома КПСС от 25 января с.г. "О ходе обмена партийных документов в областной партийной организации".

/т.т. Медунов, Уткин, Карненко, Костяков,
Курьянов, Мезенцев/

Бюро обкома партии отмечает, что Ялтинский горком /секретарь т. Медунов/ не выполнял постановления бюро обкома от 25 января с.г. "О ходе обмена партийных документов в областной партийной организации", не принял должных мер к устранению вскрытых недостатков.

Вследствие плохой организации работы по обмену партийных документов горкомом систематически нарушается установленный график обмена. Из 48 партийных организаций, приступивших к обмену, полностью закончили его только четыре, а вместе 709 коммунистов обменяли партийные документы лишь 578.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Крымского обкома КП Украины и облисполкома
г. Симферополь № 707 14 сентября 1954 г.

О мероприятиях по дальнейшему развитию сельского хозяйства, городов и курортов Крымской области

Областной Комитет КП Украины и облисполком доводят до сведения, что Совет Министров СССР в постановлении от 26 июля 1954 года № 1508 отметил, что в Крымской области за последние годы проделана большая работа по восстановлению сельского хозяйства, городов и курортов.

Высше с тем Совет Министров СССР указал, что имеющиеся в области благоприятные возможности следует сельскохозяйственным производством, развития курортов и городского строительства дислоцировать в соответствии.

В области до сих пор не восстановлены довоенные площади садов, виноградников и посадок табака. Производство овощей не удовлетворяет потребности населения городов и курортов.

Серьезно отстаивают доставку и механизацию трудоемких работ в садоводстве, виноградарстве, на хлопководческих фермах, а также работ по возделыванию табака и овощей.

Машино-тракторные станции, колхозы и совхозы неудовлетворительно используют имеющиеся технику, не выполняют планов по урожайности сельскохозяйственных культур и продуктивности животноводства.

Развитие городского хозяйства и строительство жилых домов отстают от роста населения в промышленности. Некомерси количество школ, больниц, культурно-просветительных учреждений, а также торговая сеть не полностью удовлетворяют потребности населения.

Совет Министров Союза ССР принял предложение Совета Министров Украинской ССР и ЦК КП Украины о дальнейшем развитии сельского хозяйства, городов и курортов Крымской области.

Во исполнение постановления Совета Министров СССР от 26 июля 1954 г. № 1508 и постановления Совета Министров Украинской ССР и ЦК КПУ от 26 августа 1954 г. № 1261 Крымский обком КПУ и облисполком ПОСТАНОВЛЯЮТ:

1. Утвердить план закладки садов, виноградников и виноградников на 1955—1958 годы по колхозам и совхозам в размере: садов—10960, виноградников—890 и виноградников—13230 гектаров, в том числе в колхозах: садов—8500, виноградников—390 и виноградников—9250 гектаров с распределением по годам, районам и трестам совхозам, согласно приложениям №№ 1—6.

2. Провести в 1955—1958 гг. работы по восстановлению и реконструкции садов на площади: в колхозах—1650 гектаров и в совхозах—50 гектаров; виноградников в колхозах—1250 гектаров и в совхозах—315 гектаров; по ремонту оазисных садов и колхозов на площади—4500 гектаров и совхозах—385 гектаров. Выделить и направить ремонт виноградников и колхозов—7200 тысяч и в совхозах—513 тысяч виноградных садов с распределением по годам, районам и трестам совхозов, согласно приложениям №№ 7—14.

3. Установить план постановки виноградников на площади в колхозах и совхозах области на 1955—1958 гг. на площади 11455 гектаров, в том числе: в колхозах—7900 и совхозах—3555 гектаров по годам, районам и трестам совхозов, согласно приложениям №№ 15, 16.

1

Постанова Кримського обкому КПУ та обласного виконавчого комітету
«Про заходи з подальшого розвитку сільського господарства, міст і курортів
Кримської області». 14 вересня 1954 р. Фрагмент.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 3553, арк. 5.

**Объем капиталовложений,
выделенных для укрепления республиканских строительных организаций
в Крымской области на 1955—1957 годы**

1	2	3	4	5 т. ч. 1955 г.	
				6	7
Год начала и год окончания строительства	Проектная мощность	Объем работ на 1955—1957 гг. (млн. руб.)	объем работ (млн. руб.)	ввод в эксплуатацию	мощности
Министерство городского и сельского строительства Украинской ССР					
Всего	—	—	67,00	16,00	—
В том числе:					
Трест «Крымстрой» всего	—	—	30,00	7,50	—
В том числе:					
Жилищное	1955—1957	14,0 т. кв. м	15,30	3,00	3 т. кв. м
Строение служебного здания	1955	6 т. куб. м	1,0	1,0	6 т. куб. м
Строение производственной базы	1955—1957	—	9,00	2,00	—
В т. ч. стены по производству железобетонных изделий	1955—1956	5 т. куб. м железобетонных изделий в год	2,50	0,50	—
Приобретение оборудования	1955—1956	—	4,50	1,50	—
Трест «Киевстрой» всего	1955—1957	—	26,00	5,00	—
В т. ч. жилищное строительство	1955—1957	12 т. кв. м	15,50	2,00	1,7 т. кв. м
Строение производственной базы	1955—1957	—	6,50	1,50	—
В т. ч. стены по производству железобетонных изделий	1955—1956	5 т. куб. м железобетонных изделий в год	2,50	0,50	—
Приобретение оборудования	1955—1956	—	4,00	1,50	—
Трест «Крымдальстрой» всего	—	—	11,00	3,50	—
В том числе:					
Жилищное строение	1955—1957	5 т. кв. м	4,50	1,50	1 т. кв. м
Строение производственной базы	1955—1956	—	4,00	1,00	—
Приобретение оборудования	1955—1956	—	2,50	1,00	—

Додаток до постанови Кримського обкому КПУ та обласного виконавчого комітету
«Про заходи з подальшого розвитку сільського господарства, міст і курортів
Кримської області». 14 вересня 1954 р. Фрагмент.
ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 3553, арк. 43.

23/137

-19-

У Х В А Д А

Першої конференції Демократичної партії України

ПРО СТАНОВИЩЕ В КРИМУ

Проблема Криму породжена імперськими зазіканнями Росії та сепаратистських шовіністичних сил півострова на цю частину території України. Ускладнили ситуацію і нерішучість та поступливість перед сепаратистами Верховної Ради й Президента України, але насамперед - їхній відступ від юридичних засад у ставленні до питання. Визнання українським керівництвом легітимності проголошеної в 1991 році Кримської АРСР не має правового обґрунтування, бо таким визнанням безпідставно узаконюється державність рослин на цій території і нехтується тим фактом, що суб'єктом національно-державного самовизначення в Криму є лише кримськотатарський народ. Особливо образливо те, що до переговорів про розмежування повноважень між Кримом і центральними органами української держави не було залучено представників кримськотатарського народу. Та й саме це розмежування юридично не виправдане. Претензії керівництва Криму принижують гідність української держави.

Конференція Демократичної партії вимагає від Верховної Ради і Президента України:

1. Постановою Верховної Ради України розпустити Верховну Раду Криму як незаконну і таку, що перевищує свої повноваження, самочинно перетворивши себе з обласної на Верховну, нехтує закана української держави, фактично провокує міжнародні конфлікти.
2. Запровадити в Криму президентське представництво з метою стабілізації становища, повернення на батьківщину й відновлення прав кримськотатарського народу та інших національних груп, депортованих під час війни з Криму.
3. Припинити приватизацію на території Криму землі до повернення на свою батьківщину кримських татарів та інших депортованих народів Криму.
4. Забезпечити повновартісне поширення на Крим українського інформаційного простору - пресового, теле- й радіотрансляційного.
5. Забезпечуючи реалізацію права кримськотатарського народу на національно-державне самовизначення, гарантувати забезпечення громадянських і національно-культурних прав та інтересів усього населення Криму.

Конференція підтримує позицію керівництва України щодо Чорноморського флоту й закликає Верховну Раду та Президента України активізувати зусилля для мирного розв'язання конфлікту.

Перша всеукраїнська конференція Демократичної партії

Київ, 12 квітня 1992 року

Ухвала Першої конференції Демократичної партії України
 про становище в Криму. 12 квітня 1992 р.
 ЦДАГО України, ф. 272, оп. 1, спр. 10, арк. 19.

-4-

З А Я В А
МАЛОЇ РАДИ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ

З ПРИВОДУ СИТУАЦІЇ В КРИМУ ТА НА ЧОРНОМОРСЬКОМУ ФЛОТІ

Протягом останнього місяця відбувалися інтенсивні переговори між Україною і Росією. Підписання ряд документів, зміст більшої кількості яких залишається невідомим не лише народowi України, але і його обраццям.

Народний Рух України має серйозні підстави вважати, що в цих документах зафіксовані поступки на користь Росії я на шкоду державності України. Зокрема, про це свідчить угода між Україною і Російською Федерацією з приводу Чорноморського флоту, у якій містяться положення, реалізація котрих призводять до значних порушень державного суверенітету України і створення загрози національним інтересам держави у південному регіоні.

Насамперед, це угода розділяти не лише власні флот, але і берегові війська та берегові будівлі та споруди, які, відповідно до Акту про державну незалежність України, перебувають під юрисдикцією України.

Тим самим створюється небезпечний прецедент виникнення російської власності та дислокації російських збройних сил на території України, відкривається шлях для посилення сепаратистських тенденцій в інших регіонах держави.

Абсолютно неприйнятним є допущення подвійного громадянства військовослужбовців і цивільних осіб, звільнених з військової служби, та членів їх сімей.

Із зазначеною угодою, особливо в частині, що стосується безпосередньої участі російської сторони у фінансуванні соціально-економічної сфери Севастополя та інших міст Криму, після пов'язаний Указ Президента України від 23.06.1993 р. "Про режим відкритої економіки на території Республіки Крим".

Це створить передумови для контролювання економіки Криму іноземним, а, фактично, російським капіталом.

Народний Рух вважає катастрофічною для України ситуація в Криму і навколо Чорноморського флоту наслідком непослідовності Президента в питаннях зовнішньої та внутрішньої політики, розбудови Українських Збройних Сил, зміцнення територіальної цілісності Української Держави.

Враховуючи зазначене, Народний Рух закликає Президента до рішучих та послідовних дій для розбудови незалежної держави і збереження її територіальної цілісності.

26 червня 1993 року

м.Київ

Заява Малої ради Народного Руху України з приводу ситуації в Криму та на Чорноморському флоті. 26 червня 1993 р.

ЦДАГО України, ф. 270, оп. 1, спр. 177, арк. 4.